

ming. Data die opgeslagen zijn in het archief van de Zoogdierenwerkgroep zijn reeds in ons bezit. Eind 1984- begin 1985 zal de verspreiding van de hamster in Nederland in een artikel in het Natuurhistorisch Maandblad uitvoerig behandeld worden. Dus ook de waarnemingen van dit jaar zouden we te zijner tijd nog graag van u ontvangen. Bij voorbaat dank voor uw medewerking. De gegevens kunnen naar ondergetekende worden opgestuurd.

A. Lenders
Groenstraat 106, Melick

Senecio vulgaris var. *hibernicus* te Echt en Sittard gevonden

In 1982 en 1983 zijn er in Limburg twee nieuwe vindplaatsen ontdekt van Klein kruiskruid met straalbloemen. Zo vond W. De Veen (mond. med.) in 1982 een vijftal exemplaren van deze variëteit bij het station van Echt, te midden van niet-stralende exemplaren. Te Sittard vond ik, in juni 1983, een vijftal planten aan de rand van een grazig terrein vlakbij het station. Reeds eerder werd in het Maandblad

(1983, p. 101) melding gemaakt van een nieuwe vondst in Maastricht door Br. Th. More. Met de vondsten van Echt en Sittard komt het aantal uurhokken waarin *S. vulgaris* var. *hibernicus* in Limburg is aangetroffen op 4. Opvallend is dat ook de vondsten bij Echt en Sittard in de onmiddellijke omgeving van spoorwegen werden gedaan, zoals dat met de meeste Nederlandse vondsten van deze plant tot nu toe het geval is.

J. Cortenraad,
Sint-Pietersluisweg 57h, Maastricht

Boekbesprekingen

Waterwereld

Heather Angel, Pat Woiseley en Wim A. Toomey. Ede, Zomer en Keuning, 1983. 191 blz., afbn., reg., lit. Prijs: f 39,90.

Water bedekt 70% van het oppervlak van de aarde, en toch zijn de meeste mensen minder vertrouwd met wat zich in en om het water afspeelt, dan met het leven op het land. Hierin hebben de schrijvers van "Waterwereld" verandering willen brengen en zij hebben een schat aan informatie verzameld over alles wat met water te maken heeft. Te beginnen bij de chemische samenstelling van water en de kringloop ervan, komen de meest uiteenlopende onderwerpen aan bod: vijvers en plassen met hun bewoners, meren, vennen en moerassen, allerlei soorten stromend water, riviermondingen, de zee met haar kusten. Daarbij wordt uitgegaan van de situatie in Europa en speciaal in Engeland. Er wordt aandacht besteed aan het dierenleven in tijdelijke regenpoeltjes, maar ook aan de vervuiling van de zee. Zo ontstaat een zeer veelzijdig beeld, verdeeld over vijftientig hoofdstukken. Ieder hoofdstuk beslaat twee tegenover elkaar liggende bladzijden en is voorzien van toepasselijke illustraties. De meeste hoofdstukken eindigen met een rubriek "Proefjes", suggesties voor eenvoudig onderzoek.

Dit systeem maakt het boek aan de ene kant zeer overzichtelijk, maar anderzijds ontstaat het gevaar, dat er te veel informatie in die twee bladzijden verwerkt moet worden. Dat gaat ten koste van de leesbaarheid. Ook de vertaling is niet altijd even zorgvuldig. Voor woorden als afwateringsbedrijf of perennierende struik was wel een andere vertaling mogelijk geweest. En waarom "limestone" niet vertaald met (harde) kalksteen? Als nederlandse naam van *Halimione portulacoides* wordt "obione" gegeven, terwijl in iedere flora de naam Gewone zoutmelde te vinden is. Bij de afbeelding van de schub van een forel staat als onderschrift, dat deze onder gunstige omstandigheden opgroeide, omdat de circuli slechts licht versmald zijn. Zou dat niet andersom zijn? Dit

soort dingen, waarvan er veel meer te vinden zijn, maakt dat het boek zich niet - zoals de inleiding suggereert - laat lezen als een roman. Wel is het een enorme bron van informatie, en ik kan mij voorstellen, dat wie onderwijs geeft, dit boek graag als inspiratiebron zal gebruiken.

F.D.

Moussaults Groot Orchideeënboek

Brian Williams, Peter Dumbelton e.a. Moussault, Bussum, 1983, 208 blz. afbn., reg., lit.opg. Prijs: f 85,—.

Dit fraai uitgevoerde orchideeënboek, dat handelt over tropische orchideeën, is geschreven door een groep bekende orchideeënspecialisten en is geïllustreerd met meer dan driehonderd kleurenfoto's. Buiten foto's van de orchideeënsoorten zijn er ook opname's bij van kassen en van het materiaal dat nodig is om tot goede kweekresultaten te kunnen komen. Veelal is dit nog verduidelijkt door middel van tekeningen. De kwaliteit van de foto's is optimaal. Bijna alle besproken soorten zijn afgebeeld door prachtige kleurenplaten, waarvan de meeste foto's gemaakt zijn door Eric Crichton.

Het boek zelf bestaat uit twee delen. In deel een wordt een beeld gegeven van de botanische kenmerken van orchideeën (bouw, voortplantingssysteem, enz.), hun ontwikkeling, verspreiding alsmede de geschiedenis van hun cultuur. Hierna wordt uitvoerig het kweekproces beschreven zoals het aanleggen van een plantenkas, verwarming, luchten, gieten, bemesten, voortplanting, ziektebestrijding, eenvoudige teelt en de vermeerdering door middel van zaaien, het exposeren en het maken van corsages.

Deel twee is een gids van de belangrijkste groepen orchideeën die zowel voor beginnende als gevorderde amateur-kwekers geschikt zijn, zoals *Cattleya*'s, *Cymbidiums*, *Dendrobiums*, *Odontoglossums*, *Paphiopedilums*, *Phalaenopsis*, *Vanda*'s en andere soorten, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de verzorging en de hybriden.

Achter in het boek is nog een beknopte verklarende woordenlijst opgenomen. Aanbevolen is dit boek ook voor diegenen die niet direct met kweken willen beginnen, maar een beeld willen krijgen van de pracht van tropische orchideeën.

K. Kreutz

Dieren

Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Wageningen, Pudoc, 1983. x + 423 blz., afbn., reg. Prijs: f 60,—.

"Dieren" is het tweede deel uit een reeks boeken over natuurbeheer (als deel een verscheen 'Levensgemeenschappen').

Het boek bevat een groot aantal gegevens over dieren en diergroepen die voor het Natuurbeheer in Nederland van betekenis zijn. Behandeld worden vogels, zoogdieren, reptielen, amfibieën, vissen en ongewervelde dieren. Telkens wordt eerst de diergroep in z'n algemeenheid besproken. Daarna komt een groter (vogels en zoogdieren) of kleiner aantal specifieke soorten aan de orde. Bij de keuze van de te behandelen soorten hebben de volgende overwegingen een rol gespeeld: — achteruitgang in aantal — positieve of negatieve betekenis van het beheer van reservaten — overlast — betekenis van de soort als indicator van milieuomstandigheden of effecten van het beheer — bijzondere publieke belangstelling, of juist het ontbreken daarvan — vervolging door de mens.

Per soort(engroep) komen zaken aan de orde als verspreiding, biotoop, voedsel, betekenis van de soort, bedreiging ervan en eventuele beheersmaatregelen ten behoeve van de soort.

Het boek is feitelijk bedoeld voor terreinbeheerders van natuurreservaten, maar door de schat aan gegevens die erin is samengebracht en samengevat is het een bijzonder interessant boek geworden voor een ieder die in inheemse dieren geïnteresseerd is. Wat dit betreft is het jammer

dat de prijs (wellicht noodzakelijk) aan de hoge kant is.

Tot slot zij opgemerkt dat het boek begint met een bijdrage van W.K.N.E. van Wingerden, die een van de beste korte samenvattingen van de dierecologie is, die in het Nederlands verschenen zijn.

Van harte aanbevelen.

A.J. Lever

Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden.

J.E. de Langhe, L. Delvosalle, J. Duvinéaud, J. Lambinon en C. Vanden Berghen. Meisse, Patrimonium van de Nationale Plantentuin van België, 1983. 970 blz., afbn., reg. Prijs: Bfr 1200 (verkrijgbaar via de boekhandel of rechtstreeks bij de uitgever door Bfr 1280 over te maken op P.C.R. 000-0265524-35 van de Nat. Plantentuin te Meisse onder vermelding van Nederl. editie Flora van België).

Weinigen weten dat de Belgische floristen tot circa 25 jaar geleden ook over een eigen Nederlandstalige flora konden beschikken. De in 1892 voor het eerst uitgegeven Geïllustreerde Flora van België van de hand van J. Mac Leod en G. Staes beleefde in 1959 haar laatste, door P. van Oye bijgewerkte, druk. Sinds 1967 konden onze zuiderburen beschikken over een geheel nieuwe maar Franstalige flora die het gebied van België en Noord-Frankrijk en omgeving omvatte. In 1973 volgde een grondige bewerking van deze door De Langhe et al. samengestelde flora, de Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et de ses régions voisines.

Gelijktijdig met de derde, wederom herziene en bijgewerkte, editie van deze flora verscheen de onderhavige Nederlandstalige uitgave: een gedegen, stevig gebonden flora die haar weg ook buiten België wel zal vinden. Voor floristen in het zuiden van ons land, en zeker voor de Limburgse, is dit werk een zeer welkome flora naast de eerder in dit Maandblad besproken Flora van Nederland (Heukels-Van der Meijden, 1983). Immers, wie iets meer dan een paar stappen over de Belgisch-Nederlandse grens loopt, kan bij het botaniseren in verlegenheid raken wanneer hij slechts beschikt over de Flora van Nederland die strikt beperkt is tot de landsgrenzen.

De Flora van België enz. behandelt alle in het genoemde gebied voorkomende inheemse en ingeburgerde soorten alsmede een groot aantal adventieven en verwilderde en gekweekte soorten. Systematische eenheden van lagere rang dan de soort (subsp., var., f. en cv.) en bastaarden worden alleen besproken in de "belangrijkste" gevallen. Hoewel velen van mening zullen zijn dat de samenstellers tamelijk veel van deze "belangrijke" gevallen erkennen, heeft deze "splitters-geest" het voordeel dat de floragebruiker, ook wanneer hij de opvattingen hieromtrent

niet deelt, geconfronteerd wordt met de grote variabiliteit binnen (?) de onderscheiden taxa.

Liefhebbers van moeilijke groepen (*Rubus*, *Taraxacum*, enz.) komen in deze flora goed aan hun trekken.

Bij elke soort (of lagere taxonomische eenheid) is de mate van voorkomen binnen de in het gebied van de flora onderscheiden plantengeografische districten aangegeven.

Veel aandacht is besteed aan de nomenclatuur en de synonymie zodat deze flora zich goed laat gebruiken naast andere flora's. Dank zij een andere papersoort is zij makkelijker mee op excursie te nemen dan haar Franstalige voorganger. De Flora is rijk geïllustreerd met meer dan 1400 tekeningen van uitstekende kwaliteit.

Aanbevelen, niet alleen voor gebruik in België, Luxemburg en Noord-Frankrijk maar ook voor wie in Nederland over een (extra) flora wil beschikken met (vaak) andere determinatiesleutels dan de Nederlandse flora's.

Douwe Th. de Graaf

Flora en fauna in het land van de bijbel

Azaria Alon. Zutphen, Terra, 1983. 254 blz., afbn., reg. Prijs: f 48,—.

Een boek, dat de planten- en dierenwereld van Israël beschrijft, lijkt op het eerste gezicht weinig relatie te hebben met de streek waar wij wonen. Israël is ver weg, de bijbel daarentegen is velen van ons zeer vertrouwd, ook de planten- en dierenwereld die in dat boek genoemd wordt. De slang van Adam en Eva immers geniet een ruime bekendheid, net als de sprinkhanen van Egypte en de leliën des velds. Wie bekend is met het bijbelse landschap kan wel eens gaan twijfelen aan de gangbare vertaling van plante- en dierenamen. De samenstelling van de dichte bossen doet vermoeden, dat Absalom niet met zijn haren in een eik is blijven hangen, maar in een terebint. Met de "Roos van Sharon" werd misschien wel een narcis bedoeld.

De auteur beschrijft de landschappen en probeert vervolgens, aan de hand van citaten, vooral uit het oude testament, de planten en dieren die daar genoemd worden, terug te vinden. Onder invloed van de menselijke bewoning is er veel veranderd: bossen en moerassen zijn grotendeels verdwenen, leeuwen en andere diersoorten komen allang niet meer voor. Er is gelukkig nog heel wat moois overgebleven. Het laatste hoofdstuk bevat een soort kalender van wat er elke maand buiten te beleven valt. De lezer moet geen complete opsomming van alles wat in de bijbel genoemd wordt verwachten. In plaats daarvan vindt hij een goed leesbaar verhaal, dat een beeld oproept van een schitterend landschap. De vele foto's ondersteunen dit nog. Kleine slordigheden, zoals op pag. 155 en 157, waar kruisbloemen (cruciferen) genoemd worden, terwijl schermbloemen (umbelliferen) bedoeld worden, moeten maar vergeten worden.

F.D.

Over daverdellekens, hanekeutels en onslievevrouwkenswas

L. Janssen. Stichting Limburgs Landschap, Hasselt, 1983. Deel 4 in de serie Limburg Natuurlijk. Prijs: f 10,—.

Te bestellen door het overmaken van f 10,— op postgiro 456-40022001-20 t.n.v. Stichting Limb. Landsch. te Hasselt, onder vermelding van het gewenste.

Om planten met hun dialectische namen te lezen moet je een zwak hebben. En dat komt voor zowel bij amateurbotanici als bij professionals.

Dit charmante boekje, uitgegeven door de zusterorganisatie van ons "Limburgs Landschap" en dat als ondertitel "Dialectische namen van planten en vruchten in Limburg" draagt zal dus niet alleen talrijke I.V.N.-ers verblijden maar ook de ons allerbekende dr. de Wever -als hij nog geleefd zou hebben- en dr. J. Willems-Beile "professionals" verzamelden volksnamen voor planten maar zijn er nooit toe gekomen deze lijsten te publiceren. Een van de redenen om dit na te laten is dat een volksnaam niet altijd samenvalt met de systematische naam, meestal was 't eerst ruimer van inhoud. Ter illustratie: in het Meerssens vallen onder de naam "Klèt" minstens 4 soorten (3 uit het genus *Arctium* en 1 uit het genus *Galium*). Het is o.a. ook daarom dat ik niet zou willen pleiten voor opname van volksnamen in onze Nederlandse Flora's, ondanks het feit dat deze provincie-blijkens dit boekje- veel meer variatie en pluriformiteit kent inzake naamgeving dan de Friese volks(?)namen die wel in onze recent verschenen Flora van Nederland zijn vermeld. Zijn de Limburgers daarvoor te bescheiden of zouden er andere redenen zijn?

Hoe dan ook; dit boekje bevat een schat aan informatie en "menigh merckwaerdighs". En bij menige etymologische verklaring (naamsverklaring) zal wel een vraagteken geplaatst moeten worden. Een tweetal voorbeelden ter illustratie: Lisdodde heet plaatselijk "Negeriommekens". De schrijver verklaart "waarschijnlijk wegens de donkerbruine kolven en de lange op luiers lijkende bladeren". Echter, formaat, vorm en kleur van de rijpe bloeikolf in ogenschouw nemende, lijkt een andere woordverklaring meer voor de hand, te meer daar in het Meerssens van mijn jeugd Lisdodden onverbloemd "Negerpumme(le)" genoemd werden. Windhalm, een lastig maar bijzonder mooi pluimvormig graanakkeronkruid heet in het tegen de Franse taalgrens liggende deel van Belgisch Limburg "Schom". Diezelfde aanduiding voor dezelfde grassoort is mij bekend van Cadier en Keer. De schrijver legt verband met het hoogduitse "schossen" (= uitschieten). Klanktechnisch gezien lijkt mij het franse "chaume" (= Riet, pluim, dakbedekking) eerder verwant.

Een leuke aanwinst, zeker voor alle dialect sprekende floristen. En om de prijs hoeft je 't niet te laten, te meer omdat de opbrengst ten bate komt van het Limburgs Landschap....

Henk Hillegers